

**UNIVERSITATEA DE STUDII POLITICE ȘI ECONOMICE EUROPENE
„CONSTANTIN STERE”**

Cu titlul de manuscris

CZU: 340.1(043.2)

ROBEA MARIANA

**ORDINEA JURIDICĂ – DIMENSIUNE SOCIALĂ A
DREPTULUI**

SPECIALITATEA 551.01 – TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI

Autoreferatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2018

Teza a fost elaborată în cadrul catedrei Drept Public a Facultății de Drept
a Universității Libere Internaționale din Moldova.

Conducător științific:

BALTAG Dumitru, doctor habilitat în drept, profesor universitar.

Referenți oficiali:

HUMĂ Ioan, doctor în drept, profesor universitar, România.

NEGRU Boris, doctor în drept, conferențiar universitar.

Componenta Consiliului Științific Specializat:

1. AVORNIC Gheorghe, președinte, doctor habilitat în drept, profesor universitar.
2. COPTILEȚ Valentina, secretar științific, doctor în drept, conferențiar universitar.
3. CRAIOVAN ION, doctor în drept, profesor universitar, România.
4. SMOCHINĂ Andrei, doctor habilitat în drept, profesor universitar.
5. GRECU Raisa, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar.
6. GRAMA Dumitru, doctor în drept, conferențiar cercetător.

Susținerea va avea loc pe data de 22.06.2018 ora 13.00 în ședința Consiliului Științific Specializat D 42.551.01– 03 din cadrul Universității de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere” pe adresa: bld. Ștefan cel Mare și Sfânt 200, Chișinău MD 2004, Republica Moldova, aud. 600.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate pe paginile web a Consiliului Național de Acreditare și Atestare (www.cnaa.md), Biblioteca Națională Științifică a Republicii Moldova, Biblioteca ULIM.

Autoreferatul a fost expediat la data de: 22.05.2018.

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat

COPTILEȚ Valentina

doctor în drept,
conferențiar universitar.

Conducător științific

BALTAG Dumitru

doctor habilitat în drept,
profesor universitar.

Autor

ROBEA Mariana

©Robea Mariana, 2018

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei abordate. Tema de cercetare a prezentei lucrări o considerăm una originală și de mare actualitate. Drept prim argument invocăm problematica fenomenului de globalizare și internaționalizare, care își are impactul asupra celor mai importante fenomene ale vieții sociale, inclusiv asupra dreptului și a ordinii juridice.

Un alt argument care vine în sprijinul originalității tematicii de cercetare își are sorgintea tot într-un fenomen actual și de deosebită importanță pentru societatea contemporană – extinderea Uniunii Europene și impactul acestui fenomen asupra ordinii juridice a statelor implicate: state pretendente la asociere, state asociate și state membre ale acesteia. Reieșind din aceste statute specifice ale statelor, ordinea juridică internă este influențată în mod sigur de ordinea juridică a Uniunii Europene, prin intersectarea sau chiar suprapunerea în situații concrete. Or, fiecare stat care se vrea la un moment dat să devină membru al Uniunii Europene, are obligația, dar și dreptul, de a-și construi (reconstrui) ordinea juridică proprie în așa fel încât gradul de compatibilitate dintre aceasta și ordinea juridică a Uniunii Europene să fie cât mai mare. Astfel, fenomenul descris, apropiere fără doar și poate ordinea juridică a categoriilor de state nominalizate de ordinea juridică a Uniunii Europene. Această apropiere are diferite grade, ajungându-se într-un final și la contopirea acestora.

Următorul argument întru susținerea actualității și originalității tematicii noastre ține de ideea că ordinea juridică a României și Republicii Moldova se dovedește a fi de multe ori cu anumite deficiențe, ele evidențiindu-se în special în procesul de aplicare a legislației statelor. Așa cum ordinea juridică a statelor urmează a fi adaptată rigorilor procesului de aderare la Uniunea Europeană, este bineînțeles necesar ca aceasta să fie adusă la un înalt nivel de perfecționism. Deși perfecționarea și armonizarea sunt fenomene ce merg în paralel și se completează reciproc, totuși am spune că o ordine juridică internă bine pusă la punct are șanse mari să producă o armonizare eficientă cu legislația europeană. Și dimpotrivă, o ordine juridică aranjată haotic, cu lacune în aplicarea legislației interne, cu suprapuneri de norme ce reglementează fenomene identice sau similare, cu contradicții între acestea, va ajunge să întâmpine dificultăți și în procesul de armonizare cu legislația europeană, dificultăți în crearea propriei ordini juridice.

În plus, formularea denumirii temei alese, și anume: *Ordinea juridică – dimensiune socială a dreptului*, aduce un plus de argumente în favoarea dezvoltării ei. Or, este puțin să spunem că lucrarea de față tratează pur și simplu fenomenul ordinii juridice, caz în care o parte din actualitate și originalitate ar fi automat redusă. Este important să punem în evidență individualitatea acestei teme de cercetare, fapt care contribuie o dată în plus la sporirea actualității și originalității ei. Dreptul, fiind un fenomen social, are bineînțeles mai multe dimensiuni importante pentru esența juridicului. Una dintre aceste dimensiuni este anume cea socială. Ținem să menționăm că anume dimensiunea socială a dreptului este relevantă de așa-numita ordine juridică, care este un fenomen atât juridic, cât și unul cu puternic impact social.

Numeroasele efecte pe care este capabilă să le producă ordinea juridică asupra societății vor fi regăsite în lucrarea de față, însă ceea ce ținem neapărat să punem în evidență este că ordinea socială pe care are menirea dreptul să o instaureze și să o mențină, este în strânsă conexiune cu ordinea juridică, iar acestea două se

interpătrund, ceea ce duce la realizarea menirii fundamentale a dreptului. Doar o analiză a ordinii sociale în conexiune cu ordinea juridică ne permite relevarea elementului sau laturii sociale din inima celei juridice a fenomenului ordinii juridice. De fapt putem spune și invers, prin studiul elementului juridic ce se află în inima socialului atunci când vorbim despre drept și ordinea juridică, putem stabili imensa interdependență și conexiunea indisolubilă dintre ordinea socială și ordinea juridică.

Descrierea situației în domeniul de cercetare. În literatura juridică românească, primele discuții mai sistematice asupra conceptului de ordine au fost propuse de doctrină începând cu anii '90 ai sec. XX-lea, îi amintim astfel, aici, pe profesorii A. Bolintineanu, D. Popescu, Gh. Mihai, R. Munteanu, N. Niciu, care au făcut distincții între ordine internațională și ordine statală, ordine internațională și ordine europeană, ordine publică, ordine de drept și ordine juridică. În doctrina Republicii Moldova conceptul de ordine juridică este regăsit la autorii E. Aramă și V. Coptileț. E. Aramă tratează ordinea juridică făcând referire la sinonimia dintre aceasta și sintagma de sistem juridic.

În concepția lui L.-J. Constantinesco, *ordinea juridică* reprezintă un complex de situații create prin realizarea prevederilor normelor dreptului în relațiile sociale și poate fi caracterizată după diverse criterii, inclusiv al forței juridice a izvoarelor dreptului ce reglementează relațiile sociale. J.-L. Constantinesco menționează că modificarea sau înlocuirea elementelor fungibile (dânsul regăsind în *ordinea juridică* elemente determinante și fungibile) nu schimbă structurile fundamentale, lasă intactă morfologia originară și specifică a ordinii juridice ce le conține. Importanța este, în principiu limitată la norma, instituția juridică respectivă, influența lor nu se răsfrânge în nici un fel asupra ansamblului ordinii juridice.

Profesorul E. Gh. Moroianu atribuie conceptului de *ordine juridică* semnificația unui ansamblu, a unei mulțimi bine ordonate și coerente (prin aflarea unor criterii interne în conformitate cu ale căror cerințe logice se constituie și se validează) de norme juridice și de instituții juridice prin care o societate se organizează juridic și politic, precum și modul de reglementare, prin astfel de norme și de instituții, a relațiilor dintre diversele subsisteme ale societății globale considerate, a relațiilor părților componente ale însuși ansamblului normativ și instituțional respectiv.

Pe de altă parte, așa cum vom încerca să reflectăm și în prezenta lucrare, unii autori fac referire indirectă la ordinea juridică, ordinea de drept, ordinea socială, accentul direct revenind altei instituții fundamentale a dreptului – răspunderea și responsabilitatea juridică. Spre exemplu, G. Vrabie menționează că fiind prezentă în toate ramurile de drept, instituția răspunderii asigură eficacitatea *ordinii de drept*, stimulează atitudinea de respectare a legii, stabilirea și menținerea *ordinii sociale*.

Gh. Avornic definește *ordinea legală* sau *de drept* ca „organizare a vieții sociale bazată pe drept și legalitate, care reflectă situația calitativă reală a relațiilor sociale” [12].

B. Negru și A. Negru tratează *ordinea juridică* ca acea modalitate a *ordinii sociale* care rezultă din realizarea practică a normelor juridice, sistemul juridic fiind conceput tot ca realitate juridică.

B. Negru și V. Cojocarul abordează tehnica legislativă, care dintotdeauna a reprezentat un important element al *ordinii juridice*.

C. Morariu, făcând un studiu al *ordinii juridice* interne în contextul integrării

europene, cercetează în particular adaptarea legislației românești la acquis-ul comunitar din perspectiva relațiilor externe. Aici, ca și în numeroasele lucrări de drept european se face analiza procesului parcurs de ordinea juridică a statului român în vederea armonizării cu ordinea juridică a Uniunii Europene, în mod special ținându-se spre domeniul relațiilor externe.

Chiar dacă au mai existat discuții și lucrări pe marginea acestui subiect, după cum autorii G. Antoniu, V. S. Bădescu, D. Benchechi, E. Ciogaru, R. Grecu, C. Jugastru, M. Hotca, E. Mohorea, L. Manolache, M. Pavlencu, R. W. Radu, C. Sima, A. Surdu, ș.a., considerăm că aceștea nu au epuizat problematica, lăsând loc discuțiilor academice și științifice ulterioare.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei îl constituie studierea multilaterală și complexă a fenomenului ordine juridică, sintetizarea posibilităților de dimensionare socială a dreptului prin intermediul ordinii juridice și în baza acesteia identificarea și definirea ordinii juridice. Pentru integrarea tabloului lucrarea are drept scop evidențierea corelației ordinii juridice cu alte categorii de ordine, toate cu impact social relevant.

Întru atingerea scopului propus au fost determinate anumite *obiective*, printre care menționăm: analiza conceptului de ordine juridică în științele sociale, inclusiv în doctrina juridică, considerând că acest termen trebuie dezvăluit înainte de a intra în analiza juridică propriu-zisă; identificarea mecanismelor normative prin intermediul cărora ordinea juridică exercită un impact social asupra dreptului; determinarea semnificației și încărcăturii juridice a categoriei de *ordine juridică*; definirea ordinii juridice, ca categorie juridică și strat normativ ce legitimează ordinea de drept; delimitarea ordinii juridice de ordinea de drept, ordinea publică, ordinea statală, ordinea judiciară, ordinea juridică europeană, ordinea internațională; trasarea concluziilor și recomandărilor necesare întru definitivarea studiului din cadrul prezentei teze de doctorat.

Metodologia cercetării științifice. În vederea atingerii obiectivelor mai sus enunțate am întemeiat demersul științific pe o vastă bibliografie, cuprinzând monografiile și articole de specialitate ale autorilor din Republica Moldova și România cât și a celor străini, legislația națională și a Uniunii Europene, precum și cea internațională care ne-a servit ca suport pentru analiza evoluției ordinii juridice și a celorlalte categorii și concepte legate de ea, și a contribuției doctrinei la consacrarea acestora.

Titlul tezei de doctorat ne-a permis să abordăm ordinea juridică ca dimensiune socială a dreptului, astfel încât prezenta cercetare constituie o împletire a teoriei generale a dreptului cu filosofia dreptului, epistemologia, metodologia, axiologia, dar și cu morala, istoria dreptului, dreptului constituțional, logica juridică, dreptul comparat, Dreptul Uniunii Europene.

Astfel, dacă antologia este cea care caută să descopere esența ordinii juridice, iar axiologia o situează în domeniul valorilor, filosofia, în ansamblu este cea ce cercetează globalitatea ordinii juridice, pentru ai surprinde fundamentul.

Teza a fost elaborată prin utilizarea în generala următoarelor metode de cercetare științifică: metoda comparativă, metoda istorică, metoda sociologică, analiza sistemică, precum și cea dialectică.

Fundamentând demersul pe cunoaștere din perspectiva celor trei axe principale – societatea, timpul și spațiul, în prima parte a lucrării am căutat să evidențiem constantele ordinii juridice, demonstrând capacitatea acesteia de a se exprima în termeni universali.

Explorarea diferitor sisteme juridice în încercarea de a ne plasa în orizontul universal al ordinii, nu era posibilă în atarea recursului la valențele cognitive ale dreptului comparat. Compararea ordinii juridice cu celelalte forme de ordine de drept publică, statală, judiciară, internațională, a Uniunii Europene, reprezintă esența dialogului și deschide calea sistemelor juridice spre mult dorita armonizare a lor.

Spre a putea fi pătruns în integralitatea sa fenomenul ordinii juridice trebuie privit din perspectiva tradițiilor social-istorice. Metoda istorică ne-a deschis această cale.

Metoda sistemică ne-a servit, îndeosebi la identificarea ordinii de drept, publice, juridice, etc., în ierarhia ordinii juridice. În plus, cercetând sistemul dreptului extrăgându-i trăsăturile specifice, am evidențiat rolul ordinii juridice la asigurarea unității, coeziunii, echilibrului și dezvoltării sistemului de drept.

Metoda dialectică ne-a permis să utilizăm concepte și categorii, cum sunt cele de sistem, structură, funcție, finalitate și scop, conținut și formă, esență și fenomen. Față de aceste aspecte apreciem că subiectul analizat își reconfirmă actualitatea în condițiile integrării la Uniunea Europeană, astfel încât lucrarea răspunde și cerinței privitoare la tratarea dimensiunii Europene.

Noutatea și originalitatea științifică. Noutatea științifică a prezentei teze precum și a rezultatelor obținute, constau în abordarea conceptelor de mai sus din dubla perspectivă a cercetării teoretice dar și practice a tuturor factorilor cu impact determinant asupra realității ordinii juridice, folosindun-ne atât de doctrina românească cât și internațională, făcând un salt din istorie către epoca actuală. Importanța temei astfel abordate, în viziunea noastră este dată de faptul că, numai în astfel de modalitate se oferă o imagine de ansamblu asupra ordinii juridice și se oferă ocazia particularizării altor forme de ordine care există distinct de ordinea juridică.

În ce privește noutatea științifică de asemenea subliniem că prin tematica abordată și maniera de analiză, lucrarea constituie în mediul juridic din România și Republica Moldova, o lucrare cu un pronunțat caracter de novator.

Problema științifică soluționată în prezenta lucrare constă în fundamentarea științifică și atribuirea de calificativ social ordinii juridice, fapt ce accentuează dimensiunea socială a dreptului, având ca efect clarificarea categoriei de ordine în societate, stabilind impactul pe care-l exercită ordinea juridică în comun cu ordinea de drept, ordinea publică, ordinea statală, ordinea juridică europeană, ordinea internațională, ordinea judiciară asupra societății.

Semnificația teoretică a lucrării Din punct de vedere teoretic, lucrarea prezintă interes întrucât pune accentele sociale pe fenomenul ordinii juridice și scoate în evidență felul în care se manifestă juridicul din inima socialului atunci când analizăm domeniul dreptului. Drept rezultat, domeniul Teoriei Generale a Dreptului poate fi îmbogățit printr-o abordare teoretică multidimensională a ordinii juridice. Suplimentar, abordarea teoretică vizează și corelația dintre ordinea socială și ordinea juridică, dintre ordinea publică și ordinea juridică, dintre ordinea morală și cea juridică. Considerăm că lucrarea prezintă interes din punct de vedere teoretic deoarece îmbină armonios perspectivele filosofice cu cele juridice și sociologice ale cercetării ordinii juridice.

Valoarea aplicativă a cercetării. Cât privește partea aplicativă, menționăm că și în acest sens lucrarea prezintă potențial interes. Ne referim aici la faptul că procesele aflate în derulare și de mare amploare, precum aderarea la Uniunea Europeană și în general

extinderea acesteia, globalizarea (mondializarea) sunt niște fenomene curente cu impact determinant asupra ordinii juridice. De aici posibilitatea ca cei ce sunt implicați în procesul de armonizare a legislației statelor aderente la Uniunea Europeană să găsească anumite explicații întrebărilor ce apar în mod inevitabil în desfășurarea procesului.

Lucrarea dată reprezintă o sursă monografică pentru cercetătorii din domeniul Teoriei generale a dreptului, preocupată de problema ordinii juridice.

În același timp, în lucrare fiind regăsite compartimente ce se referă la ordinea juridică internă a statului și la ordinea juridică internațională, ordinea juridică a Uniunii Europene, este absolut incontestabil că lucrarea poate fi utilă celor ce studiază dreptul intern și dreptul internațional, și în egală măsură, dreptul Uniunii Europene. Bineînțeles că nu excludem în nici un caz utilitatea lucrării pentru cei ce studiază domeniul Teoriei Generale a Dreptului, aici lucrarea regăsindu-și aplicabilitatea cea mai importantă.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere: *cercetarea aprofundată a conceptului de sistem juridic, ordine juridică în științele sociale și doctrina juridică; identificarea mecanismelor prin intermediul cărora ordinea juridică exercită un impact social asupra dreptului; evidențierea determinațiilor specifice ordinii juridice și definirea ei, fenomen ce accentuează una din dimensiunile sociale ale dreptului; relevarea trăsăturilor caracteristice specifice ordinii juridice în comun cu ordinea de drept, ordinea publică, ordinea statului, ordinea internațională, ordinea judiciară; determinarea impactului ordinii juridice europene asupra ordinii juridice naționale, reconfigurarea suveranității, integrarea și asocierea valorilor naționale cu cele ale Uniunii Europene; identificarea efectelor globalizării asupra ordinii juridice naționale; trasarea concluziilor de rigoare care totalizează rezultatele cercetării, dar care în același timp provoacă spre continuarea cercetării prin detalierea unor aspecte separate ale ordinii juridice ca fenomen cu puternic impact social, dar care în esență este de natură juridică.*

Implementarea și aprobarea rezultatelor științifice. Rezultatele studiului nostru au fost reflectate în comunicările științifice prezentate în cadrul manifestărilor științifice naționale și internaționale, dintre care nominalizăm: 1. Unele reflecții privind conceptul de ordine juridică și raportul lui cu cel de ordine socială. În: Conferința internațională științifico-practice: "Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de euro-integrare", Chișinău, 2016, pp. 18-22. 2. Some reflections the concept of legal order and his relation to the social order. In: Proceedings of the International Conference European Union's Hystory, Culture and Citizenship, Pitesti 2017, pp. 739-745. 3. Unele aspecte privind ordinea juridică. În: Conferința internațională științifico-practică "Jurisprudența - componentă fundamentală a proceselor integraționale și a comportamentului legal contemporan", Chișinău, 3-4 noiembrie, 2017. pp. 18-23.

Publicațiile la tema tezei. Rezultatele investigațiilor au fost reflectate în 7 publicații ale autoarei în revistele de specialitate acreditate de CNAA și culegeri de materiale ale conferințelor științifice naționale și internaționale. Volumul total al publicațiilor este de 3,7 c.a

Volumul și structura tezei: Introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, 164 pagini text de bază, bibliografie din 213 titluri.

Cuvinte-cheie: ordine juridică, sistem juridic, ordine de drept, ordine publică, ordine socială, ordine morală, ordine judiciară.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea reprezintă o caracterizare generală a temei investigate, fundamentarea și justificarea temei alese pentru cercetare, reflectarea actualității și importanța problemei abordate, scopul și obiectivele tezei, noutatea științifică a rezultatelor obținute, problema științifică propusă spre soluționare, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor cercetării și sumarul compartimentelor tezei.

În **Capitolul 1 „Fenomenul ordinii juridice în cadrul cercetărilor științifice”** – se face o analiză a doctrinei, cât și a actelor normative referitoare la fenomenul ordinii juridice.

În **paragraful 1.1 „Studii doctrinare în materia ordinii juridice”** sunt prezentate succint lucrările științifice relevante la tema tezei.

Ordinea juridică este fenomenul despre care am putea spune că are o vechime egală cu dreptul, chiar dacă tratată ca atare în doctrină este regăsită în perioade mult mai apropiate zilelor de astăzi. Din momentul în care au apărut primele reglementări cu caracter juridic exista o anumită ordine de executare a acelor dispoziții, exista o așa-numită rânduială ce se impunea la respectarea lor. Aceste lucruri reprezintă unele forme premergătoare, rudimentare ale ordinii juridice pe care o avem astăzi deja ca un concept format, reflectat în doctrină de diverși specialiști juriști și filosofi, și nu doar de către aceștia.

În literatura juridică românească, primele discuții mai sistematice asupra conceptului de ordine au fost propuse de doctrină începând cu anii '90 ai sec. XX-lea, îi amintim astfel, aici, pe profesorii A. Bolintineanu, D. Popescu, Gh. Mihai, R. Munteanu, N. Niciu, care au făcut distincții între ordine internațională și ordine statală, ordine internațională și ordine europeană, ordine publică, ordine de drept și ordine juridică. În doctrina Republicii Moldova conceptul de ordine juridică este regăsit la autorii E. Aramă și V. Coptileț. E. Aramă tratează ordinea juridică făcând referire la sinonimia dintre aceasta și sintagma de sistem juridic [1, p. 3-4].

În concepția lui L.-J. Constantinesco, *ordinea juridică* reprezintă un complex de situații create prin realizarea prevederilor normelor dreptului în relațiile sociale și poate fi caracterizată după diverse criterii, inclusiv al forței juridice a izvoarelor dreptului ce reglementează relațiile sociale.

I. Humă menționează cu referire la *ordinea juridică* că în *ordinea sa, sistemul juridic-normativ se configurează ca un veritabil noos: sfera valorică specifică, vizând idealurile călăuzitoare și principiile întemeietoare de justiție. În sensul dat, lumea dreptului are a fi mai întâi lumea conștiinței și asumării responsabile a conduitei umane* [2, p. 101].

Profesorul E. Gh. Moroianu atribuie conceptului de *ordine juridică* semnificația unui ansamblu, a unei mulțimi bine ordonate și coerente (prin aflarea unor criterii interne în conformitate cu ale căror cerințe logice se constituie și se validează) de norme juridice și de instituții juridice prin care o societate se organizează juridic și politic, precum și modul de reglementare, prin astfel de norme și de instituții, a relațiilor dintre diversele subsisteme ale societății global considerate, a relațiilor părților componente ale însuși ansamblului normativ și instituțional respectiv [3, p.2].

Pe de altă parte, așa cum vom încerca să reflectăm și în prezenta lucrare, unii autori fac referire indirectă la ordinea juridică, ordinea de drept, ordinea socială, accentul direct

revenind altei instituții fundamentale a dreptului – răspunderea și responsabilitatea juridică. Spre exemplu, G. Vrabie menționează că fiind prezentă în toate ramurile de drept, instituția răspunderii asigură eficacitatea *ordinii de drept*, stimulează atitudinea de respectare a legii, stabilirea și menținerea *ordinii sociale* [4, p.186].

Gh. Avornic definește *ordinea legală* sau *de drept* ca „organizare a vieții sociale bazată pe drept și legalitate, care reflectă situația calitativă reală a relațiilor sociale” [5, p.476].

B. Negru și A. Negru tratează *ordinea juridică* ca acea modalitate a *ordinii sociale* care rezultă din realizarea practică a normelor juridice, sistemul juridic fiind conceput tot ca realitate juridică [6, p.484].

B. Negru și V. Cojocaru abordează tehnica legislativă, care dintotdeauna a reprezentat un important element al *ordinii juridice* [7, p.12].

În **paragraful 2.2 „Reflectarea normativă a ordinii juridice în Republica Moldova și România”** se face o analiză a cadrului normativ privind ordinea juridică. Deși însăși ordinea juridică este cea care include reglementările tuturor domeniilor sociale, și ea este firesc să fie reglementată de legislația statului, adică să includă și reglementări ce o ordonează și îi conferă statutul juridic firesc.

Bineînțeles că pentru noi este relevant ca aici să reflectăm felul în care ordinea juridică se regăsește în legislația din spațiul românesc, adică cea a Republicii Moldova și cea a României.

Art. 124 al Constituției Republicii Moldova face uz de noțiunea ordine de drept, stipulând că procuratura reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor, conduce și exercită urmărirea penală, reprezintă învinuirea în instanțele judecătorești în condițiile legii.

În alt context, tot Constituția Republicii Moldova, deși indirect, face referire la ordinea juridică internă și relația acesteia cu actele internaționale la care Republica Moldova este parte. Astfel, în textul art. 4 se stipulează că *dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte*. Ulterior se indică expres că *dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale*.

Aici, deși nu se regăsește noțiunea de ordine juridică, se subînțelege că ordinea juridică internă urmează a fi armonizată cu ordinea juridică internațională din domeniul drepturilor omului.

Până în 2018 în Republica Moldova au existat două legi-cadru care reglementează procesul de elaborare a actelor normative și anume, Legea nr. 780-XV din 27 decembrie 2001 privind actele legislative și Legea nr. 317-XV din 18 iulie 2003 privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale. Aceste două legi, fiind foarte similare ca și conținut, stabileau principii și reguli generale ale procesului elaborării actelor normative. Dispozițiile acestor legi au fost proporție de mai bine de 60% similare, iar pe alocuri chiar identice. Diferența la nivel de concept ținea doar de o clasificare mai mult teoretică decât una practică și, anume în acte legislative și acte normative subordonate legii. Această clasificare ținea doar de criteriul

subiectului emitent, care în cazul legilor era Parlamentul, iar în cazul altor acte normative subordonate legii era Guvernul, ministerele, alte autorități administrative centrale, autoritățile publice autonome, autoritățile unităților teritoriale autonome cu statut juridic special, autoritățile publice locale.

Acest Cadru normativ, care reglementa procesul de elaborare a actelor normative presupunea duble standarde. Or, actele normative indiferent de organul emitent (legi ori acte normative subordonate legii) sunt acte normative ca și gen, prin urmare, elaborarea acestora ar trebui să fie guvernată de principii și mecanisme identice, luând în calcul particularitățile fiecărui tip de act normativ în parte.

Astfel, în contextul reglementărilor în vigoare, precum și a cauzelor care au condiționat aceasta stare de lucruri, s-a conturat necesitatea de a veni cu o abordare nouă și de a elabora un nou proiect de lege în acest sens.

Astfel, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat un nou act normativ, privind elaborarea actelor normative - Legea cu privire la actele normative[8].

Acest act normativ oferă un cadru legal unificat al procesului de elaborare a actelor normative, acordând în același timp suficiente garanții de eficiență, transparență și previzibilitate a acestora.

Prin promovarea acestei legi se urmărește: eliminarea dublelor standarde în ceea ce privește procesul de elaborare a actelor normative; crearea unui cadru normativ unitar bazat, pe principii unice aplicabile procesului elaborării actelor normative, indiferent de organul emitent; asigurarea respectării principiului transparenței în procesul decizional; reglementarea modului de funcționare a sistemului informațional - Legislație; asigurarea clarității conținutului actelor normative, care să devină accesibile utilizatorilor; organizarea colaborării autorităților și instituțiilor publice în procesul de elaborare a actelor normative.

Așa cum menționam inițial, și legiuitorul, pe lângă noțiunea de ordine juridică, sau chiar dacă nu o folosește expres, o reglementează totuși în detalii, face uz de noțiunile care se analizează în paralel și de teoreticieni: ordine publică, ordine de drept etc.

Un important act normativ unde se regăsește direct sau indirect noțiunea de ordine de drept, ordine publică este Codul civil al Republicii Moldova.

Exercitarea drepturilor și obligațiilor se bazează pe o serie de principii, care reprezintă niște cerințe generale înaintate față de titularii drepturilor și obligațiilor. Astfel, persoanele fizice și juridice își exercită drepturile și își execută obligațiile cu bună-credință, în acord cu legea, contractul, cu ordinea publică și cu bunele moravuri.

Toate principiile enunțate fac parte din ordinea juridică civilă prestabilită pentru exercițiul drepturilor civile. Primul principiu este principiul bunei-credințe în exercitarea drepturilor și executarea obligațiilor Al doilea principiu este principiul legalității exercitării drepturilor și executării obligațiilor. în conformitate cu-acest principiu titularul dreptului trebuie să-și exercite drepturile civile în așa fel ca acțiuni săvârșite de el să nu contravină normelor legale. Al treilea principiu constă în exercitarea drepturilor și executarea obligațiilor în corespundere cu prevederile contractului. Al patrulea principiu este principiul respectării ordinii publice și a bunelor moravuri în exercitarea drepturilor și executarea obligațiilor. Acest principiu impune subiectelor a respecta, în exercitarea drepturilor și executarea obligațiilor, nu doar prevederile legale, dar și ordinea publică și bunele moravuri. Acest principiu

este reflectat și în alte norme ale Codului Civil (art. 66 alin. (4), art. 87 alin. (1) lit. (d), art. 110 alin.(2) lit. b), art. 220 alin. (2), art. 512 alin. (3), art. 1332).

În ceea ce privește Codul civil român, asemănător celui al Republicii Moldova, în art. 5 conceptul de ordine publică este complementar folosit cu conceptul de ordine morală (bunele moravuri), plecând de la considerentul că există o permanentă osmoză, mai ales în sfera privatului, între cele două câmpuri normative: cel moral și cel juridic. Iar complementaritatea ordinii morale (bunele moravuri) este nu doar de natură generică și reflectând o palidă nostalgie a dreptului, a reglementării juridice după substanța sa matricială (morală), ci de o reală și funcțională complementaritate. Oricum, consideră E. Gh. Moroianu dincolo de geneza sa și dincolo de faptul că ordinea juridică este, „ în culise”, tributară ordinii morale, al filosofiilor și ideologiilor secolelor privind înțelegerea acesteia, ordinea juridică rămâne a releva conținutul ordinii de drept și al celei publice, a ordinii, la modul general de discuție uneori a dreptului, rămâne a preciza funcțiile acestora, a le fundamenta și susține întreaga lor operaționalitate în planul practicii constituțional-politice[3, p.7].

Alte documente relevante ce reglementează mai cu seamă contravențiile și infracțiunile la adresa ordinii publice sunt Strategia națională de ordine și securitate publică pentru 2017-2020[9] și bineînțeles, Codul Contravențional și Codul Penal al Republicii Moldova.

Menționăm că România, spre deosebire de Republica Moldova, are reglementată și activitatea unui organ consultativ a cărui menire este anume de a perfecționa ordinea juridică internă și de a o coordona la cel mai înalt și eficient mod cu legislația Uniunii Europene.

Conform, art. 79 din Constituția Română, Consiliul Legislativ este organ consultativ de specialitate al Parlamentului, care avizează proiectele de acte normative în vederea sistematizării, unificării și coordonării întregii legislații. El ține evidența oficială a legislației României. Înființarea, organizarea și funcționarea Consiliului Legislativ se stabilesc prin lege organică.

Ordinea juridică a statului român este reglementată detaliat prin *Legea nr.24 din 27 martie 2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative*, republicată în 2010[10], care în art. 6, alin. (1) stipulează una dintre cele mai importante exigențe înaintate proiectelor de acte normative. Ordinea juridică fiind un fenomen juridic, dar care prin natura sa exercită un puternic impact social, menirea lucrării de față este de a pune în lumină felul în care se realizează impactul social al ordinii juridice asupra dreptului și a de a sintetiza posibilitățile de dimensionare socială a dreptului prin intermediul ordinii juridice. Pentru întregirea tabloului, avem drept obiect evidențierea corelației ordinii juridice cu alte categorii de ordine, toate cu impact social relevant.

În plus, România, fiind membru cu statut deplin, iar Republica Moldova fiind la o etapă atât de importantă a procesului de aderare la Uniunea Europeană și având statutul de stat – asociat al UE, importanța studierii fenomenului ordinii juridice este de a pune accentele pe lacunele procesului de armonizare a ordinii juridice interne cu ordinea juridică a Uniunii Europene, de a fundamenta teoretic perfecționarea mecanismelor de armonizare.

Capitolul 2 „Relevanța teoretică și socială a fenomenului de ordine

juridică” este dedicat demonstrării existenței ordinii juridice drept formă distinctă a ordinii sociale, definirii ei, identificării semnelor și modalităților sale, corelării pe care o are aceasta cu alte forme de ordine.

Întru a oferi răspunsuri la întrebările care inevitabil urmau să apară în tentativa de a da o definiție ordinii juridice, am început cu identificarea ordinii juridice în sistemul ordinii morale.

Pentru definirea oricărui concept se pornește de la sensul etimologic al noțiunilor ce compun sintagma (în cazul nostru). Astfel, ordinea juridică pentru a fi definită este firesc să pornim de la noțiunile de *ordine* și *juridic*.

Conceptul de ordine este un instrument metodologico-teoretic utilizat odată cu teoria generală a sistemelor, beneficiind de o definiție nu întotdeauna lipsită de ambiguități, de *reservations mentales*, încă din anii '60 ai sec. XX.

Deși nu pare să prezinte careva dificultăți la descifrarea sensului sintagmei de ordine juridică, totuși vom accentua ideea că fenomenul de ordine juridică este unul destul de complex ca să se rezume exclusiv la ceea ce înseamnă o ordonare juridică. Or, *ordinea* reprezintă aranjarea după anumite criterii a mai multor elemente vizate, pe când calificativul *juridic* nu este altceva decât un indice care arată că este vorba de elemente de drept care se ordonează [11, p. 13].

Din cele expuse, accentuăm în consecință ideea: precum că ordinea juridică nu este o simplă ordonare a actelor normative. Aceasta este un fenomen amplu, complex, care nu se bazează doar pe aranjarea ierarhică sau de altă natură a actelor normative, el însușează tot ceea ce înseamnă dreptul statului, adică orice aranjare va întruchipa și reflecta totodată atât principiile generale ale dreptului, cât și separarea și colaborarea puterilor în stat, precum și alte elemente esențiale pentru viabilitatea democrației și a statului de drept.

Conceptul de ordine, în general, este de orginte teologică (în mod deosebit, la Fericitul Augustin), însușit de către filosofiile fiziciste (excelând în utilizarea sa teoriile mecanice ale secolelor XV–XVIII), adoptat de biologie mai ales la început și mijloc de secol XX-lea [3, p.34].

În literatura juridică românească, primele discuții mai sistematice asupra conceptului de ordine au fost propuse de doctrină începând cu anii '90 ai sec. XX, îi amintim astfel, aici, doar ilustrativ, pe profesorii R. Migu-Beșteliu, A. Bolintineanu, D. Popescu, Gh. Mihai, R. Munteanu, care au făcut distincții între ordine internațională și ordine statală, ordine internațională și ordine comunitară, ordine publică, ordine de drept și ordine juridică. În doctrina Republicii Moldova conceptul de ordine juridică este regăsit la autorii E. Aramă, B. Negru. De aici, și concluzia că, definind sau cercetând ordinea juridică nu o putem izola, fiind absolut necesară analiza acestei sintagme și fenomen în paralel cu altele aferente, care fie sunt similare, fie chiar folosite ca sinonime. Noțiunea de *ordine juridică* și *sistem juridic* sunt foarte des folosite ca *sinonime* (H. Kelsen, S. Romano, M. Troper, F. Ost, M. Kerchove) [1, p.3].

În literatura juridică au fost expuse în definirea ordinii juridice și opinii referitor la existența a două noțiuni: sistem juridic, dar și ordine juridică, dar fără a le corela între ele. De exemplu, C. Stroe definește sistemul juridic ca fiind cea mai largă noțiune, ca realitate juridică, care conține dreptul (în dubla ipostază ca drept obiectiv și subiectiv) - miezul realității juridice, a doua noțiune conștiința juridică, faptele

juridice și ordinea de drept. Ordinea de drept este constituită din ansamblul raporturilor juridice dintre oameni [12, p.78].

Autorii B. Negru, A. Negru tratează ordinea juridică ca acea modalitate a ordinii sociale care rezultă din realizarea practică a normelor juridice, sistemul juridic fiind conceput tot ca realitate juridică [6, p. 591]. S. S. Alexeev consideră că sistemul juridic are o parte dinamică și una statică, cea dinamică incluzând dispozițiile individuale, raporturile, sancțiunile, iar în cea statică - dreptul, ideologia juridică, practica juridică. Ordinea de drept este definită de acest autor ca fiind starea de organizare a raporturilor sociale ce exprimă realizarea practică reală a exigențelor legalității [13, p.61].

Reieșind din cele expuse, menționăm că societatea se află într-o ordine normată, adică prin intermediul unui larg sistem de norme - juridice, politice, economice, morale. Rezultă că dreptul participă la această ordine. Fiecare componentă a normalității încorporează valori specifice și primește influențe mijlocite sau nemijlocite de la celelalte (cum am arătat: dreptul și morala, dreptul și economicul, dreptul și religia, principiile). Conexă, interdependente, componentele tind să se adecveze între ele pentru a se organiza într-o unitate dinamică. Rolul participativ al dreptului ar consta în garantarea integrității și asigurarea eficienței unității, prin natura obligativității organizând eforturile oamenilor astfel încât să se echilibreze interesul individual cu cel public.

Paragraful 2.2. "Corelația terminologică și de esență dintre ordinea naturală, ordinea socială, ordinea morală cu consecințe pentru ordinea juridică". De subliniat este faptul că orice ordine pornește de la ordinea naturală, întrucât dincolo de ordinea determinată de oameni există o ordine naturală, independentă de cea stabilită de om. Este ordinea preexistentă omului chiar, deși există în continuare cu evoluția umanității și generează celelalte ordini raportate la oricare domenii de activitate.

Așa dar, *ordinea naturală* a dat naștere ordinii sociale. Și ordinea socială este un fenomen ce a generat și generează în continuare diferite alte ordini de natură socială dar concretizate prin anumite trăsături specifice domeniului la care le raportăm.

Ordinea socială apare ca ansamblu de norme, reguli, obligații, interdicții și practici sociale care reglementează raporturile sociale dintre indivizii grupului social și organizații. Aceasta presupune existența unei reciprocități între diverși actori sociali, solicitați pe considerente că în societate conduita lor este corespunzătoare și reciprocă sau complementară.

Ordinea juridică asigură orientarea, desfășurarea și controlul acțiunilor și comportamentelor sociale pe baza unui sistem ierarhizat de norme juridice. Regulile juridice reprezintă nucleul, fundamentul ordinii sociale și asemenea celorlalte norme sociale protejează principalele valori și relații sociale prin impunerea, permiterea sau interzicerea anumitor acțiuni sau comportamente [14, p.156].

Ordinea juridică, fiind rânduiala stabilită pentru desfășurarea raporturilor sociale și economice consacrate prin normele juridice în totalitatea lor alcătuiesc sistemul juridic național într-un anumit stat, la un moment dat. Or, societatea ca să existe și ca membrii acesteia să conviețuiască fără efecte negative sau periculoase reciproce, este absolut necesară, chiar vitală, instituirea ordinii juridice, care se manifestă prin existența unor reguli prestabilite de comportament în diferite domenii ale vieții sociale.

În concluzie formulăm următoarele: *ordinea juridică*, *ordinea socială*, *ordinea morală* și *ordinea naturală* sunt într-o corelație specifică, între ele existând o

interacțiune permanentă și continuă. La fel și sistemul juridic este un subsistem social. Numeroase raporturi se stabilesc între ordinea juridică și socială. Dreptul acționează asupra societății, dar și el însuși este produsul ei. Or, dreptul este creat pentru a ordona relațiile sociale, pentru a le asigura un cadru de desfășurare, un cadru ce se regăsește în legislația statului. Dar creatorul dreptului este tot societatea. Societatea, conștientizând insuficiența unei ordini naturale și sociale a lucrurilor, a dat naștere dreptului, care are menirea de a completa ordinea socială și naturală astfel încât ele să se realizeze în armonie cu menirile lor incipiente. Or, anume legea indică comportamentul adecvat care ar asigura desfășurarea raporturilor sociale în armonie cu legitățile sociale și naturale. În concluzie, menționăm că legitățile naturale și sociale își găsesc reflecția în litera legii, anume cadrul legal sau ordinea juridică fiind indicatorul principal al evaluării comportamentelor antisociale [14, p. 154].

Paragraful 2.3. "Ordinea juridică, startul normativ ce reglementează ordinea de drept și ordinea publică", este dedicat coraportului dintre ordinea juridică, ordinea de drept și ordinea publică.

În limbajul juridic alături de termenii ordine socială, ordine juridică se folosește și alți termeni, care semnifică starea de ordine în societate și anume: ordine de drept, ordine publică, ordine statală. În continuare vom încerca să explicăm conținutul fiecărei din aceste noțiuni, amintind faptul că toate au legătură cu starea de ordine internă a statului.

În doctrină există mai multe interpretări ale acestui concept. Vom expune doar câteva pentru a elucida conținutul lui, cât și corelația cu noțiunea de ordine juridică.

Așa de exemplu, prof. Gh. Avornic definește ordinea de drept ca "organizarea vieții sociale bazată pe drept și legalitate, care reflectă situația calitativă reală a relațiilor sociale" [5, p.318], pe când sistemul (ordinea juridică) este definit ca "sistemul ce caracterizează întreaga realitate juridică a societății - sistemul dreptului, sistemul legislației, raporturile juridice, cultura și conștiința juridică.

Prof. D. Baltag, menționând ordinea de drept ca parte componentă a sistemului juridic (ordinea juridică) consideră că, desfășurarea raporturilor juridice în conformitate cu dispozițiile legale conduce la crearea ordinii de drept în societate" [15, p.93].

Dorim să menționăm că problema redefinirii unor termeni juridici și-au găsit reflecție și în lucrarea prof. G. Vrabie. Indiferent de legătură indisolubilă cu aspectul practic, este examinat și aspectul teoretic. Faptul nu este întâmplător, deoarece orice teorie poate fi veridică numai în cazul în care se conjugă strâns cu realitatea socială imediată [4, p.32].

I. Goiman-Cervoniuk menționează că: „ordinea de drept constituie starea reală a relațiilor sociale, bazată pe normele de drept, care reflectă nivelul de satisfacere a diverselor interese și necesități ale subiecților acestor relații prin aplicarea normelor de drept, precum și caracterul executării obligațiilor juridice prevăzute de lege sau de acordurile încheiate. Ordinea de drept constituie aspectul practic sau rezultativ al normelor de drept, este însuși dreptul, instituit în cadrul relațiilor sociale, care sub influența acestuia capătă un caracter de drept" [16, p. 292].

Am dat doar câteva din interpretările date ordinii de drept, atât în doctrina română, europeană, cât și doctrina rusă pentru a arăta, cât este de dificil a vorbi de o ordine juridică fără a o lega de o ordine de drept și de o ordine socială, în sens politic, altfel spus, printr-o referință la stat.

După cum am menționat, prof. Gh. Mihai, în cadrul ordinii de drept pune accentul pe valorificarea drepturilor și obligațiilor [17, p. 256]. În cadrul ordinii juridice, E. Gh. Moroianu consideră alături de valorificare, *ordinea de drept* este conștientizarea de către persoane, fie individual, fie colectiv considerate, a conținutului prescriptiv al comandamentului dat de către autorii ce produc norme juridice, conștientizarea faptului că nesocotirea acestei *sollen*-sentințe sau abaterea de la aceasta cade sub puterea coercitivă a unor organe constituite cu competența materială de a exercita anumite atribute coercitive, așadar competente prin norme de instituire a exercita controlul și dominația puterii statului asupra persoanei. Susținem întru-totul opinia prof. E. Gh. Moroianu că, conceptul de ordine juridică nu se identifică cu cel de ordine de drept, sau de ordine publică (la autorul nominalizat ele apar ca identice) [3, p.5-6]. Ordinea juridică nu reprezintă decât stratul normativ, care legitimează ordinea de drept (ordinea publică, o legitimare formală, întrucât normele juridice, pe baza cărora acționează, ca bloc unitar, ordinea de drept sunt produse în conformitate cu o modalitate procedurală prevăzută de către o normă presupusă a fi fundamentală, ca să ne referim iar la teoria kelseniană [19, p.239].

În concluzie, dorim să menționăm, reieșind din cele expuse că *ordinea juridică, pe lângă faptul că contribuie la instaurarea și menținerea ordinii sociale, mai contribuie semnificativ la menținerea ordinii de drept în societate, întrucât doar o ordine juridică bine pusă la punct este capabilă de acest lucru.*

În legătură cu aceasta, *formulăm* o modestă definiție a *ordinii de drept*. *Ordinea de drept* este, în primul rând, rezultatul funcționării dreptului generată și consolidată de ordinea juridică, care presupune conștientizarea de către persoane individuale sau colective al conținutului prescriptiv normativ juridic, conștientizare că nesocotirea sau abaterea de la acestea va produce, o reacție din partea puterii coercitive a statului prin aplicarea la nevoie de sancțiuni juridice. În al doilea rând, asemenea statutul juridic al cetățenilor și organizațiilor este respectat, iar capacitatea lor de drept este garantată necondiționat de către stat.

Astfel, din cele expuse, ordinea juridică este un concept mai amplu și mai larg decât ordinea publică, aceasta din urmă reprezentând o parte din întregul "dat" de ordinea de drept.

Ordinea juridică, pe lângă faptul că contribuie la instaurarea și menținerea ordinii sociale, mai contribuie semnificativ la menținerea ordinii de drept în societate, întrucât doar o ordine juridică bine pusă la punct este capabilă de acest lucru. La rândul său amenințările la adresa ordinii publice, sunt în mod obligatoriu și amenințări la adresa ordinii de drept și a ordinii juridice și sociale.

Capitolul 3 este denumit "Ordinea juridică – derivat al ordinii politico-statale". În paragraful 3.1. „Ordinea politico-statală și ordinea juridică: manifestări și interdependențe” este fundamentată axa pe care se sprijină puterea politică în insaturarea unei ordini de drept. Astfel, după cum am menționat, orice ordine trebuie impusă prin forță, iar forța aparține unei puteri anume. Ordinea de stat (ordinea politică) care urmărește "conturul" unei ordine sociale ia naștere prin puterea legiuitoare, este executată și aplicată de puterea executivă și este administrată de puterea judecătorească. Echilibrul unei ordini de stat este dat în mod direct de echilibrul puterilor între ele, prin care se încearcă să se păstreze conturul unei

anumite ordine sociale în deplin acord cu drepturile și interesele individului. esența ordinii de stat este principiul separației puterilor.

O examinare atentă a ordinii de stat în România și Republica Moldova ne arată că aceste trei puteri, legislativă, executivă și judecătorească, nu sunt încă în echilibru, că fiecare dintre acestea își amplifică sau își reduc activitatea fiind departe de orice echilibru.

Ordinea politico-statală vizează esența sistemului social-politic al unei anumite societăți, caracterul puterii ei politice, postulând necesitatea ca indivizii să se supună cerințelor de ordine ale sistemului. De altfel suntem martori, atunci când în pragul alegerilor electorale, ca simbol al unui viitor mai bun, toate partidele promit poporului stabilirea, în caz de învingere, a ordinii și stabilității în țară. Dar ce concret ei subînțeleg prin ordine și care sunt căile de realizare a ei, rămân neclare.

Republica Moldova se confruntă cu un șir de probleme în calea instituirii ordinii politico-statale, democratice. Atât societatea, cât și puterea este anemică, specific perioadei de tranziție, caracterizate prin mentalitate ideologizată, absența interesului față de politică, ignoranța drepturilor, poziții civice nedezvoltate, cauzate de un nivel scăzut a culturii politice și civice.

În concluzie, menționăm că ordinea politico-statală vizează esența sistemului social politic al unui stat, caracterul puterii politice, postulând necesitatea ca indivizii să se supună cerințelor de ordine a sistemului. Ordinea statală se referă la caracterul de stat național, suveran și independent prevăzut de Constituție, la modul de organizare a autorităților publice, la forma și gradul de guvernământ al statului ca trăsătură de bază.

Conceptul de ordine juridică și integrarea ei în sistemul ordinii statale este analizat în **paragraful 3.2. „Ordinea judiciară-sistem al ordinii juridice și integrarea ei în sistemul ordinii statale”**. Doctrina juridică cunoaște o multitudine de cazuri în care două sau mai multe instituții sau fenomene juridice stabilesc prin natura lor niște interconexiuni grație cărora poate fi înțeleasă și mai bine esența fiecăreia dintre ele. Este și cazul ordinii juridice ca fenomen cercetat de doctrina juridică și cel al ordinii judiciare, care mereu a fost în atenția doctinarilor de domeniu și care nu încetează să dobândească o actualitate tot mai mare odată cu trecerea timpului. *Ordinea judiciară*, rezidă în ansamblul hotărârilor pronunțate de către jurisdicțiile ordinare și speciale dintr-un stat, printr-o activitate numită justiție. Aici termenul „justiție” are înțelesul de prerogativă a statului suveran de a pronunța dreptul prin instituțiile sale abilitate să o facă. Totalitatea instituțiilor abilitate să pronunțe dreptul într-un stat realizează o funcție judiciară, prin care impune *ordinea judiciară*.

O altă opinie, referitor la conceptul de ordine judiciară o are C. Danileț, care consideră că ceea ce se referă la activitatea magistraților este ordine judiciară, pe când sistemul juridic (ordinea juridică) este mai larg deoarece el privește nu numai magistrații ci și poliția judiciară, avocații, grefierii, executorii, notarii, lichidatorii, experții, inspectorii de integritate etc. [18]. Nu acceptăm ideea, deoarece ordinea juridică semnifică un ansamblu de norme și instituții juridice, precum și modul de reglementare prin astfel de norme, pe când activitatea celor nominalizați este o activitatea judiciară realizată într-o ordine judiciară.

Deci, noțiunea de ordine judiciară și ordine juridică sunt apropiate, interdependente, în același timp ele nu trebuie confundate. Cu toate acestea dacă se admite că ordinea judiciară nu se identifică cu ordinea juridică, nu urmează că aceste noțiuni

sunt contradictorii; ele pot și trebuie, chiar până la un anumit punct să coincidă, prima reflectându-se mult sau mai puțin adecvat în cea de a doua.

După cum am menționat, ordinea judiciară rezidă în ansamblu hotărârilor judecătorești pronunțate de către instanțele de judecată printr-o activitate numită justiție. Aici, termenul ”justiție” are înțelesul de o prerogativă a statului suveran de a impune o ordine judiciară.

Analizând conexiunea dintre ordinea juridică - ordinea judiciară (justiție), ajungem la concluzia că într-adevăr ordinea juridică, în ansamblu, ca și normele juridice, în particular, de unele singure sunt fără putere, iar pentru a le da această putere, alături de alte garanții juridice intervine și justiția (ordinea judiciară), fără de care viața ar fi imposibilă.

În concluzie menționăm cu ordinea judiciară și responsabilitatea juridică are funcția de a asigura conservarea, ameliorarea, funcționalitatea și transformarea sistemului normelor juridice, în scopul menținerii și promovării ordinii de drept și a binelui public. Altfel spus, responsabilitatea juridică a individului ar fi atitudinea conștientă a individului față de normele de drept, față de ordinea juridică existentă în stat, atitudine ce se materializează în dorința acestuia de a trăi în legalitate, dorința acestuia de a respecta el însuși aceste norme și propagarea eventuală a aceleiași atitudini la semenii săi. Pornind de la principiul că orice suntem normativ se bazează pe principiile ierarhiei normelor cuprinse în actele normative, în **paragraful 3.3.** se face o analiză a **ierarhizării și sistematizării a actelor normative ca importante atribuții ale statului vis-a vis de ordinea juridică.** Din definițiile date ordinii juridice se poate lesne vedea că aceasta implică fenomenul ordonării elementelor componente ale sale, ordonare care ține de competența statului și care emană din autoritatea statului. Nici un alt subiect nu poate fi identificat ca responsabil de ierarhizarea actelor normative, dar mai întâi de toate de reglementarea juridică a acestei ierarhii și a principiilor pe care se fundamentează aceasta.

Pornim de la ideea că orice sistem normativ se bazează pe principiul ierarhiei normelor cuprinse în actele normative. Aceasta presupune că ordinea juridică într-un stat se prezintă ca „un edificiu format din niveluri suprapuse de norme juridice și subordonate unele altora: o normă nu este decât dacă este confirmată în conținutul său de către determinațiile înscrise în alte norme de nivel superior”. Ca orice ierarhie, și ierarhia actelor normative prezintă elementul de vârf și elementul de la baza piramidei rezultate din fenomenul de ierarhizare. Astfel, treapta cea mai înaltă, din punctul de vedere al dreptului pozitiv al unui stat este reprezentată de Constituție. O normă juridică face parte din această ierarhie doar dacă este emisă potrivit prevederilor unei norme superioare. În caz contrar, o normă care nu este emisă în temeiul uneia superioare nu poate face parte din sistemul ordinii juridice al unui stat. În mod evident, excepția este reprezentată de normele constituționale, care constituind vârful piramidei actelor normative, nu constituie aplicarea unor norme superioare, ci reprezintă chiar „temeiul fundamental și garanția esențială a ordinii juridice; ... reperul decisiv pentru aprecierea validității tuturor actelor și faptelor juridice”. Or, așa cum vedem chiar în textul prezentei lucrări, actele normative de bază care reglementează ordinea juridică a Republicii Moldova și a României sunt adoptate întru dezvoltarea dispozițiilor constituționale, fundamentându-se pe acestea, dar în același timp reprezintă pilonul de

bază al ordinii juridice a statului. Toate celelalte acte normative se adoptă și se ordonează în conformitate cu actele ce reglementează ordinea juridică.

Ierarhizarea corectă, adecvată și corespunzătoare a actelor normative, în armonie cu totul ce înseamnă realitate socială (cu toate realitățile componente ale acesteia) și realitate juridică conferă stabilitate ordinii juridice. Stabilitatea se referă și la previzibilitatea dreptului în general dar și a aplicării și realizării lui în mod special.

În concluzie, actele normative de bază care reglementează ordinea juridică a Republicii Moldova și a României sunt adoptate întru dezvoltarea dispozițiilor constituționale, fundamentându-se pe acestea, dar în același timp reprezintă pilonul de bază al ordinii juridice a statului. Toate celelalte acte normative se adoptă și se ordonează în conformitate cu actele ce reglementează ordinea juridică. Funcția de bază pe care o are în societate ordinea juridică ne face să concluzionăm că aceasta tinde să impună anumite comportamente și convingeri în vederea atingerii finalităților ordinii sociale. Or, aceste două fenomene - ordinea socială și ordinea juridică - au ținte comune - conservarea și apărarea ordinii sociale.

Ierarhizarea corectă, adecvată și corespunzătoare a actelor normative, în armonie cu totul ce înseamnă realitate socială (cu toate realitățile componente ale acesteia) și realitate juridică conferă stabilitate ordinii juridice. Stabilitatea se referă și la previzibilitatea dreptului în general dar și a aplicării și realizării lui în mod special.

Ordinea juridică presupune, grație ierarhizării și armonizării, încadrare perfectă a noutăților normative în realitatea socială, încadrare perfectă în realitatea juridică, sistematizarea eficientă a acestora și eficientizarea aplicării și realizării lor.

”Soluționarea teoretică și practică de către stat a problemelor ordinii juridice este reflectat în paragraful 3.4. Menționăm că problemele la care ne referim, se depistează la aplicarea legilor, și ele sunt generate de dispozițiile legale modificate în mod repetat și la intervale scurte de timp, nearmonizate (*incoerente*), contradictorii sau incomplete, precum și de cele cu conținut neclar.

La momentul actual prezintă riscuri situația Republicii Moldova și a statelor ce la fel armonizează propria legislație cu actele normative ale Uniunii Europene. Deci, pe lângă situațiile clasice amintite mai sus când anumite probleme juridice se nasc în virtutea frecvențelor modificări și neexcluderi a normelor ce se contrazic în rezultat, fenomen regăsit în orice sistem juridic intern, mai apare și riscul prezentat de armonizarea legislației interne cu cea a Uniunii Europene.

În ceea ce privește concurența normelor din cadrul ordinii juridice interne, aici vom menționa că și legile interne noi adoptate pot conține dispoziții clare ce soluționează situația de conflict sau concurență. De obicei este cazul dispozițiilor finale și tranzitorii de la finele actului adoptat, care indică expres cum și în ce condiții se aplică normele noi, sau care norme vechi se abrogă sau se aplică încă o anumită perioadă.

În concluzie, orice intervenție normativă, ca de obicei, prezintă următoarele riscuri: riscul de a fi integrat noul act sau normă fără a se face coroborarea cu cadrul normativ de domeniu, ci doar cu evidențierea noilor realități; riscul de a adopta o normă sau act similare cu altele existente și considerate greșit depășite; riscul de a face exces de zel legislativ prin abrogarea mai multor norme decât ar fi necesar, paralel cu adoptarea unor norme noi, dar insuficiente și incomplete, creându-se astfel un vid normativ, chiar dacă scopul inițial al legiuitorului a fost de excludere a paralelismelor.

Pe de altă parte, referințele la alte acte normative, la norme concrete din textul altor acte normative reprezintă un instrument foarte util și eficient menit să perfecționeze ordinea juridică.

Capitolul 4 este denumit **”Ordinea juridică prin prisma abordării ca ordine juridică internă a unui stat și ordinea juridică internațională**, demarează cu **paragraful 4.1. ”Internaționalizarea dreptului național și impactul asupra ordinii juridice interne”**.

Formarea și consolidarea Republicii Moldova ca stat independent, democratic și civilizată cu statut de subiect de drept internațional au determinat internaționalizarea dreptului național îndeosebi în domeniul asigurării drepturilor și libertăților omului. Reieșind din cele expuse *ordinea juridică*, apare ca internă unui stat ca externă, ordinea juridică internațională, ca expresie organizată a raporturilor statelor între ele.

După cum vedem, noțiunile sunt apropiate. *Ordinea juridică în dreptul intern și ordinea în dreptul internațional* au aceeași finalitate (protecția juridică a intereselor fundamentale din statul forului), parțial aceleași izvoare (cele interne, iar ordinea juridică de drept internațional are și izvoare internaționale). Deosebiri sunt, însă, de esență. În dreptul intern, ordinea juridică restrânge libertatea părților la încheierea actelor juridice; în dreptul internațional privat, ordinea juridică limitează până la care se aplică legea străină în statul forului.

Prin urmare, conceptul de ordine juridică nu este un atribut doar al planului intern al dreptului, întrucât orice ordine juridică, orice ordine de drept/publică națională/statală se interpoziționează față de alte asemenea ordini în planul existenței unei societăți internaționale și din ce în ce mai internaționalizate ca efect al unei globalizări cvasitotale. Ca atare, simetric unei ordini juridice interne, în doctrină s-a afirmat că există o ordine juridică internațională generală, cu anumite note particulare ce sunt date de însăși natura dreptului internațional public, de modul său specific de creare ca și câmp normativ[3, p.37].

Fenomenul globalizării devenit astăzi una dintre tendințele prezente în toate domeniile, ar fi curios să aflăm dacă are vreun impact asupra ordinii juridice.

Noi, la rândul nostru, susținând diversitatea opiniilor pe marginea acestui subiect, totuși suntem de părerea că ordinea juridică globală este un fenomen imposibil a fi atins. Dificultățile cu care se confruntă ordinea juridică a statelor, ordinea juridică a diferitor comunități de state, ordinea juridică internațională stau drept mărturie că a crea o ordine juridică mondială sau globală nu înseamnă neapărat a o depăși pe cea internațională. Dimpotrivă, considerăm că *perfecționarea ordinii juridice internaționale este soluția cea mai reală și de fapt optimă oferită fenomenului globalizării. Iar în consecință, adaptarea ordinii juridice interne a statelor la rigorile globalizării și adaptarea ordinii juridice internaționale la acestea, reprezintă de fapt acel fenomen ce rezultă din impactul globalizării asupra ordinii juridice.*

Noi, în concluzie, *cu argumentele indicate mai sus, susținem totuși că atingerea ordinii juridice globale înseamnă adaptarea ordinii juridice interne a statelor și a ordinii juridice internaționale la efectele globalizării. O atare adaptare nu duce neapărat la o ordine juridică globală, ci doar va răspunde cu exactitate exigențelor fenomenului de globalizare în toate domeniile vieții sociale.*

Paragraful 4.2. ”Ordinea juridică europeană o nouă ordine juridică în

contextul internaționalizării dreptului” ne face cunoștință cu un nou tip de ordine juridică, ordinea juridică a Uniunii Europene.

Așa cum am arătat în compartimentele anterioare ale lucrării, orice entitate statală sau suprastatală se bucură de prerogative de a-și concepe propria ordine juridică. Respectiv, statală, după cum am putut vedea în cadrul lucrării, în virtutea suveranității lor, dispun de această prerogativă, întinderea suveranității fiind un indice al întinderii ordinii juridice a acestuia.

Pe de o parte, atunci când s-au pus bazele Uniunii Europene, acestea au fost consfințite în acte normative, ele reprezentând temelia normativă a ordinii juridice ulterioare a Uniunii Europene. Pe de altă parte, aceste tratate constitutive sunt parte integrantă a ordinii juridice UE de astăzi. Respectiv, dacă e să comparăm ordinea a UE cu ordinea juridică internă a unui stat, regăsim în ambele cazuri elementul fundamental, adică actele normative ce constituie punctul de pornire pentru întreaga ordine juridică, adică Constituția și respectiv. Tratatul de constituire a Uniunii Europene.

Ordinea juridică europeană nu înseamnă numai aranjamente instituționale care „să consolideze caracterul democratic și eficacitatea funcționării instituțiilor, pentru a le permite acestora să-și îndeplinească mai bine, într-un cadru instituțional unic, misiunile care le sunt încredințate”, ci și „principiile libertății, democrației și respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale, precum și ale statului de drept”, astfel cum sunt consfințite în preambulul Tratatului de la Lisabona, astfel încât în viitorul apropiat Uniunea Europeană să dispună de un fundament solid din punct de vedere organizatoric, politic și funcțional. Această nouă ordine juridică a Uniunii Europene este guvernată de două principii.

1) Integrarea directă a ordinii juridice a Uniunii Europene în ordinea juridică internă a statelor membre (teoria monistă);

2) Aplicabilitatea prioritara a dreptului Uniunii Europene în dreptul intern al statelor membre. Caracterele ordinii juridice a Uniunii Europene sunt: este o ordine juridică autonomă care se reflectă în autonomia izvoarelor dreptului UE și în autonomia normelor UE, autonomia reglementării jurisdicționale a diferendelor, este o ordine juridică integrată în dreptul statelor membre.

În *concluzie*, fenomenul denumit Uniune Europeană a generat o nouă dimensiune a ordinii juridice - dimensiunea Uniunii Europene.

Analizând componentele ordinii juridice a Uniunii Europene am putea determina așa numitele sub-ordini juridice ale Uniunii Europene: ordinea juridică instituțională; ordinea juridică materială; ordinea juridică procesuală a Uniunii Europene.

Dreptul Uniunii Europene reprezintă o nouă tipologie juridică, o nouă ordine juridică din perspectiva Teoriei generale a dreptului și poate fi definită ca ordinea juridică specifică, având caracter autonom și unitar, integrată în sistemul juridic al statelor membre, grupând totalitatea normelor și instituțiilor juridice cuprinse în tratatele Uniunii Europene, precum și în actele instituțiilor proprii, care au fost adoptate în aplicarea tratatelor și emise în baza unei proceduri specifice.

Dacă în cazul ordinii juridice a unui stat de regulă aceasta este caracterizată printr-o limbă oficială, existând și state care conferă statut de limbi oficiale nu doar unei șaua două limbi. Totuși, menționăm că regula limbii ce caracterizează o ordine juridică a unui stat este că limba oficială (de obicei una sau două) este limba în care

se exprimă ordinea juridică a aceluși stat. În cazul ordinii juridice a Uniunii Europene, una dintre caracteristicile acesteia este *multilingvismul și multijuridismul*.

”Impactul și menirea socială a ordinii juridice a Republicii Moldova la etapa asocierii la Uniunea Europeană” este analizată în **paragraful 4.3**.

Ordinea juridică este fenomenul ce are ca condiție sau premisă de bază existența ordinii sociale. Or, fără ordine socială nu putem vorbi despre ordine juridică. Afirmăția inversă ar fi la fel de adevărată dacă ținem să vedem toate dedesubturile corelației dintre ordinea socială și cea juridică.

Ordinea juridică este în măsură să promoveze unitatea la nivel global, să fortifice pacea și coeziunea socială. Deși aparent ordinea juridică este un concept de natură juridică, acestuia nu-i pot fi excluse aferentele sociale. Așa cum pretindem a-i conferi ordinii juridice o dimensiune socială ce caracterizează dreptul, reiterăm că deși esența juridică iese în prim plan mereu, impactul social al acestei ordini este unul incomensurabil.

Aspectele cel mai importante legate de aranjamentul intern al ordinii juridice conform legislației în vigoare pe teritoriul Republicii Moldova, le-am elucidat anterior, fapt pentru care nu dorim să reluăm aceleași dispoziții. Din aceste considerente, în continuare, am ales ca în compartimentul curent al lucrării noastre să reflectăm și impactul asocierii Republicii Moldova la Uniunea Europeană asupra ordinii juridice interne a statului.

În acest context, vom menționa că la momentul actual ordinea juridică a Republicii Moldova este una cu caracterele specifice anume statutului de stat asociat.

De aici, rezultă *concluzia* că deși în procesul de asociere și integrare în Uniunea Europeană ordinea juridică internă a statelor este în strânsă interacțiune cu ordinea juridică a Uniunii Europene, efectele acestei interacțiuni se pot sesiza la nivelul ordinii interne și nicidecum a celei UE. Or, armonizarea legislativă presupune alinierea statelor la normele dreptului European și nicidecum procesul invers. Iar pentru ca în cazul Republicii Moldova aceasta aliniere să se producă cât mai optim și oportun, proiectul Twinning cu genericul „Consolidarea capacităților Parlamentului Republicii Moldova în procesul de armonizare a legislației naționale cu legislația UE”, finanțat de Uniunea Europeană, a fost lansat pe 16 octombrie, 2017 în Parlamentul Republicii Moldova [20].

Calitatea de stat asociat al Uniunii Europene obligă la parcurgerea unei traiectorii obligatorii în vederea modificării/completării ordinii juridice existente cu cea comunitară. Or, procesul de armonizare legislativă este anume acel procedeu care trebuie parcurs de către statul asociat în vederea conformării dispozițiilor normative interne la cele comunitare. Acordul de asociere semnat de Republica Moldova și care este deja intrat în vigoare este actul normativ care indică exact ce etape și ce termeni urmează a fi respectată în domeniul armonizării legislative întru atingerea scopului propus - conformarea la rigorile ordinii juridice a UE.

După cum se poate observa, atingerea acestor obiective nu se poate face prin aplicarea și respectarea exclusivă a ordinii juridice interne a statului asociat. Este absolut inerentă aplicarea de norme juridice ce fac parte dintr-o ordine juridică diferită, cea a Uniunii Europene. Întrucât angajamentele statului asociat permit acest lucru, are loc o împletire dintre ordinea juridică internă și cea comunitară în procesul de pregătire și aderare la Uniunea Europeană.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Scopul principal al investigației noastre îl constituie cercetarea multilaterală și complexă a fenomenului de ordine juridică, sintetizarea posibilităților de dimensionare socială a dreptului prin intermediul ordinii juridice și în baza acesteia identificarea și definirea ordinii juridice.

1. Ordinea juridică ca fenomen cercetat de Teoria generală a dreptului este de fapt un concept multidimensional. Multitudinea dimensiunilor pe care le identificăm la cercetarea ordinii juridice se datorează numeroaselor influențe pe care le exercită aceasta asupra ordinii sociale. Ordinea juridică este fenomenul despre care se poate spune că are o vechime egală cu dreptul, chiar dacă tratat în doctrină este regăsit deja în perioade mult mai apropiate. Din momentul în care au apărut primele reglementări cu caracter juridic există anumite ordine de elaborare și executare a acestor dispoziții, există o așa-numită rânduială ce se impunea la respectarea lor. Aceste lucruri reprezintă unele forme premergătoare, rudimentare ale ordinii juridice pe care o avem astăzi deja ca un concept format, reflectat în doctrină de diverși cercetători în drept.

2. Ne-am convins de faptul că fenomenul ordinii juridice ca obiect de cercetare este regăsit atât în doctrina Republicii Moldova, a României, cât și în general în doctrina juridică de pe mapamond. Totuși, după cercetarea lucrărilor la care am avut acces referitoare la ordinea juridică sau fenomenul ordonării în drept, concluzionăm că, majoritatea autorilor o cercetează sau doar abordează fie ca un fenomen juridic fără ai cerceta impactul social, fără ai pune în lumină socialul din esența sa, fie ca un fenomen social, care a pătruns în domeniul juridic, dar care în acest domeniu este doar o ipostază a socialului și nicidecum un amplu fenomen juridic. Acest fapt ne-a determinat să punem accentul pe impactul social al ordinii juridice și să o cercetăm în ipostaza de dimensiune socială a dreptului.

3. Făcând o trecere în revistă a mai multor definiții ale ordinii juridice, în identificarea mecanismelor prin intermediul cărora ordinea juridică exercită un impact social asupra dreptului, ne raliem opiniilor ce explică conceptul de ordine juridică ca un ansamblu, o mulțime bineordonată și coerentă de norme și instituții juridice prin care o societate se organizează juridic și politic, prin aflarea unor criterii interne în conformitate cu ale căror cerințe logice se constituie și se validează, precum și modalitățile de reglementare a relațiilor dintre sistem și diverse subsisteme ale societății, a relațiilor din însuși ansamblul normativ și instituțional respectiv. Ordinea juridică asigură orientarea, desfășurarea și controlul acțiunilor și comportamentelor sociale pe baza unui sistem ierarhizat de norme juridic. Regulile juridice reprezintă nucleul fundamental al ordinii sociale și asemenea celorlalte norme sociale protejează principalele valori și relații sociale prin impunerea, permiterea sau interzicerea anumitor acțiuni sau comportamente.

4. Conceptul de ordine juridică nu se identifică cu cel de ordine de drept, fiind ca sferă și conținut distinct ordinea de drept implică, mai mult sau mai puțin vizibil, manifestarea statului ca organizare politică a societății, implică permanenta activare a mijloacelor instituționale de exercitare a constrângerii, implică permanent trimiterea la ordinea juridică, existența căreia condiționează ființarea ordinii de drept. Raportul dintre ordinea juridică și ordinea de drept presupune, pe de o parte, o anumită poziție de determinare din partea ordinii juridice, ordinea juridică nu reprezintă decât stratul normativ, care legitimează ordinea de drept, pe de altă parte, ordinea de drept este conștientizarea de către persoane, fie individual, fie colectiv, a conținutului prescriptiv al normelor și instituțiilor juridice, date de către legiuitor, conștientizarea faptelor că nesocotirea acestor prescripții v-a duce la aplicarea forței coercitive a statului.

5. Concluzionăm că, în doctrină există mai multe interpretări ale conceptelor de ordine de drept și ordine publică. Ordinea de drept este o dovadă a faptului că normele juridice și-au atins scopul, ordinea de drept constituie starea reală a relațiilor sociale bazate pe normele de drept. Este foarte dificil de a vorbi de o ordine de drept fără a o lega de o ordine juridică, de o ordine publică, deoarece anume ordinea juridică este și substratul normativ al ordinii publice. Alături de ordinea de drept se află și ordinea publică, noțiune subiacentă ordinii de drept, noțiune ce nu este definită în mod complet nici de legiuitor, nici de doctrinari.

Astfel, ordinea juridică este un concept mai amplu și mai larg decât ordinea publică, aceasta din urmă reprezentând o parte din întregul dat de ordinea de drept. Ordinea publică se particularizează, la rândul său, în ordine constituțională și ordine administrativă.

6. Orice ordine trebuie impusă prin forță, iar forța aparține unei puteri anume. Ordinea de stat, care urmărește conturul ordinii sociale, ia naștere prin puterea legiuitoare, este executată de puterea executivă și este administrată de puterea judecătorească. Echilibrul unei ordine statale este dat în mod direct de echilibrul puterilor între ele, prin care se încearcă să se păstreze conturul unei anumite ordini sociale. Ordinea de stat se referă la caracterul de stat național, suveran și independent prevăzut de Constituție, la modul de organizare a puterii publice și forma de guvernământ. Cea mai importantă trăsătură a ordinii statale nu privește chiar forma lor de guvernare, ci gradul de guvernare.

7. Analizând conexiunea dintre ordinea juridică și ordinea judiciară ajunge, la concluzia că, ordinea juridică în ansamblu ca și normele juridice în particular, de unele singuri sunt fără putere, iar pentru a le da această putere, alături de alte garanții juridice intervine și justiția, ordinea judiciară fără de care viața ar fi fost imposibilă. Deci, noțiunile de ordine juridică și ordine judiciară sunt apropiate, interdependent, în același timp ele nu trebuie confundate. Cu toate acestea, dacă se admite că ordinea judiciară nu se identifică cu ordinea juridică, nu urmează că aceste noțiuni sunt contradictorii; ele pot și trebuie chiar până la un anumit punct să coincidă, prima reflectându-se mul sau mai puțin adecvat în cea de a doua.

8. Conceptul de ordine juridică nu este doar un atribut al planului intern, întrucât orice ordine juridică internă se interpoziționează față de altele asemenea ordini în planul existenței unei ordini juridice internaționale. Ordinea juridică internațională are ca finalitate organizarea și ordonarea societății internaționale și a subsistemelor acesteia, concept complimentar celui de ordine juridică internă. Considerăm că, perfecționarea ordinii juridice internaționale este soluția cea mai reală și de fapt optimă oferită fenomenului globalizării, or, mondializarea, globalizarea ordinii juridice nu înseamnă detașarea de ordinea juridică internațională și depășirea acesteia, ci doar perfecționarea ei.

9. Apariția Uniunii Europene a generat o nouă dimensiune socială a ordinii juridice - *ordinea juridică a Uniunii Europene*, o ordine juridică nouă, autonomă, față de ordinea juridică internațională, și tot odată integrată în sistemul juridic al statelor membre, ca ansamblu structurat de norme și instituții juridice, dotat cu organe și proceduri apte a le emite, a le interpreta și a le aplica încât să poată sancționa în cazul abaterilor de la normele europene. Pe de altă parte, s-a specificat că ordinea juridică europeană, este o ordine complimentare ordinilor juridice interne ale statelor membre, deși rămâne decisivă în planul consecințelor și al înțelegerii exacte a naturii și poziției ordinii juridice europene. Cele expuse ne aduc la concluzia statuării definitive a principiului primordialității ordinii juridice a Uniunii Europene față de

ordinile juridice naționale (integrarea directă a ordinii juridice a UE în dreptul intern al statului și aplicabilitatea prioritară a dreptului UE în dreptul statelor membre).

Problema științifică soluționată constă în fundamentarea științifică și atribuirea de calificativ social ordinii juridice, fapt ce accentuează dimensiunea socială a dreptului, având ca efect clarificarea conceptului de ordine în societate, stabilind impactul pe care-l exercită ordinea juridică în comun cu ordinea de drept, ordinea publică, ordinea judiciară, ordinea statală, ordinea juridică europeană și ordinea internațională.

În contextul celor enunțate și argumentate în teză, propunem operarea următoarelor recomandări:

1. Considerăm necesară crearea Consiliului Legislativ în Republica Moldova, sau reorganizarea Comisiei juridice a Parlamentului într-un atare Consiliu. În cadrul atribuțiilor sale Consiliul Legislativ ar fi necesar să aibă obligația să identifice toate dispozițiile legale care au suferit evenimentele legislative implicite și să propună Parlamentului și, respectiv, Guvernului măsurile necesare de modificare, completare sau abrogare expresă a acestora. În plus, acest Consiliu ar fi organul responsabil de armonia internă a ordinii juridice a statului Republica Moldova.

Atribuțiile Comisiei juridice a Parlamentului sunt preponderent de expertizare, pe când Consiliul Legislativ ar avea o competență extinsă la tot ce are impact asupra ordinii juridice și ar fi responsabil de reacțiile prompte în vederea excluderii oricăror neconcordanțe interne, superconflicte normative și alte probleme ce afectează ordinea juridică.

2. Recomandăm în planul cercetărilor de perspectivă în domeniul Teorie generale a dreptului unele definiții cu caracter preponderent teoretic ale fenomenului de ordine cercetat în conținutul tezei, în ce privește încadrarea pe harta juridică doctrinară a sintagmelor de ordine juridică, ordine de drept, ordine publică, ordine judiciară, ordine statală, ordine juridică a Uniunii Europene, ordine juridică internațională:

- ordinea juridică, constituie o dimensiune socială a dreptului, un sistem ordonat și coerent de norme și instituții juridice, parte componentă a ordinii sociale, precum și modul de reglementare a relațiilor dintre subsistemele sistemului social (politic, moral, religios, economic), care fiind conexe, interdependente tind să se adecveze între ele pentru a se organiza într-o unitate dinamică pe baza unor principii comune generale;

- ordinea de drept, constituie rezultatul funcționării dreptului, generată și consolidată de ordinea juridică, care presupune conștientizarea de către persoanele individuale și colective al conținutului prescriptiv juridic, conștientizare că nesocotirea sau abaterea de la aceasta va produce o reacție din partea puterii coercitive a statului prin aplicarea la nevoie de sancțiuni juridice. În același timp, statutul juridic al cetățenilor și organizațiilor este respectat, iar capacitatea lor de drept este garantată necondiționat de stat;

- ordinea publică, reprezintă o parte din întregul dat de ordinea de drept, prin conținutul său nu împuternicește sau permite ori prevede o derogare, ci efectiv impune un "trebuie", intermediind raportul colectiv dintre stat și persoană, mai ales în ceea ce privește impunitatea de tip represiv, prin mijlocirea unui sistem de instanțe sau autorități administrative roluri bine prescrise și cu ajutorul unor proceduri de competență;

- ordinea politico-statală, vizează esența sistemului social-politic al unui stat, caracterul puterii politice, postulând necesitatea ca indivizii să se supună cerințelor de ordine a sistemului. Ordinea statală se referă la caracterul de stat național, suveran și independent prevăzut de Constituție, la modul de organizare a autorităților publice, la forma și gradul de guvernământ al statului, ca trăsături de bază;

- ordinea judiciară, rezidă în ansamblul hotărârilor pronunțate de către jurisdicțiile ordinare și speciale dintr-un stat prin care instituțiile abilitate se pronunță dreptul, realizează o funcție judiciară, prin care se impune această ordine;

- ordinea juridică europeană, care poate fi definită ca ordine juridică specifică, având caracter autonom și unitar integrată în sistemul juridic al statelor membre, grupând totalitatea normelor și instituțiilor juridice cuprinse în tratatele Uniunii Europene, precum și în actele instituțiilor proprii, care au fost adoptate în aplicarea tratatelor și emise în baza unei proceduri specifice;

- ordinea juridică internațională, semnifică normele și instituțiile juridice, care au ca finalitate organizarea și ordonarea societății internaționale cu anumite note particulare ce sunt date de însăși natura dreptului internațional, de modul său specific de creare ca și când normativ, universalismul fiind proprietate esențială.

Considerăm că, inventarierea și definirea conceptelor enunțate constituie un demers important și folositor pentru comunitatea juridică, datorită importanței covârșitoare a concepției de ordine în ordonarea și sistematizarea relațiilor sociale. Chiar dacă mai există discuții sau opinii pe marginea acestui subiect, considerăm că acestea nu au epuizat problematica, lăsând loc discuțiilor academice și științifice.

3. Recomandări de *lege ferenda*, referitor la Legea nr. 100/2017:

- consolidarea doctrinei de interpretare a actului normativ:

1) modificarea art. 71 alin. (2), legea nr. 100/2017 ”Prin interpretare se înțelege lămurirea textului normei juridice pentru a oferi soluții de drept de aplicare”;

2) modificarea art. 71 alin. (4), ”la interpretarea actului normativ se ține cont de intenția, obiectul și justificarea adoptării actului, care se conțin în nota informativă și dosarul de materiale, care a însoțit proiectul de act normativ la etapa de elaborare și adoptare”;

- asigurarea transparenței în elaborarea și adoptarea actului normativ, modificarea art. 25, Legea nr. 100/2017. Art. 25 se completează cu alin. (6): ”Rezultatele studiilor de cercetare științifică sub forma de concluzii formulate și decizia organului responsabil privind necesitatea elaborării actului normativ, inclusiv lista informațiilor, investigațiilor și rapoartelor se publică pe pagina electronică a autorităților responsabile în termen de 10 zile după încheierea acestei etape.

Avantajele și valoarea elaborărilor propuse țin de momentul că, sub aspect teoretico-științific s-a reușit a înfăptui o generalizare, sintetizare, sistematizare și actualizare a categoriei de ordine juridică, au fost identificate reglementările de ultima oră, de care urmează să se ghideze organele legislative, executive și judecătorești în situațiile interpretării ordinii de drept ordinii statale, ordinii publice, ordinii UE și ordinii internaționale. Totodată aceste subiecte sunt și teme de discuție pentru doctrinarii, practicienii, specialiștii în domeniul dreptului.

De asemenea avantajele recomandărilor se vor evidenția în următoarele domenii: domeniul legislativ, prin implementarea recomandărilor propuse s-ar asigura unitatea sistemului juridic, precum și consecvența normelor și instituțiilor juridice, domeniul jurisprudențial, s-ar asigura aplicarea corectă și unitară de către instanțele de judecată a normelor juridice.

Planul cercetărilor de perspectivă în investigarea temei este redicționat spre:

- continuarea investigațiilor privind conceptul de ordine juridică;

- studierea și analiza practicii juridice și judiciare în vederea depistării deficiențelor ce apar la aplicarea prevederilor legislației în vigoare.

BIBLIOGRAFIE

1. Arama E. Reflecții privind sistemul și ordinea juridică. În: Revista națională de drept, nr. 10-12, 2009, p. 3-11.
2. Humă I. Noos juridic. Valorile identitare în fața globalizării. Culegere de studii. București: Universul Juridic. 2016. 264 p.
3. Moroianu E. Gh. Conceptul de ordine juridică. În Studii de drept românesc, nr. 1-2. p. 33-42
4. Vrabie G., Popescu S. Teoria Generală a Dreptului. Iași: Ștefan Procopiu, 1993. 186 p.
5. Avornic, Gh. ș.a. Teoria generală a dreptului. Chișinău: Cartier juridic, 2004. 656 p.
6. Negru B., Negru A. Teoria generală a dreptului și statului. Chișinău: Bons Offices, 2006. 560p.
7. Negru B., Cojocaru V. Tehnica legislativă. Note de curs. Chișinău: Tipografia Centrală, 1997. 112 p.
8. Legea Republicii Moldova Nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative. În: Monitorul Oficial al R. Moldova Nr. 7-17 din 12.01.2018 art Nr : 34.
9. Strategia națională de ordine și securitate publică pentru anii 2017-2020. http://www.gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr20_71.pdf (accesat 23.02.2017)
10. Legea României nr.24 din 27.03.2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative. Monitorul Oficial nr. 139 din 31.03.2000. <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/21698> (vizitat 11. 01.2016)
11. Robea M. Relevanța teoretică și socială a fenomenului de ordine juridică. În: Legea și viața, nr. 2, 2018.
12. Tămaș S. Dicționar Politic. Instituțiile democrației și cultura civică. București: Șansa, 1996. 520 p.
13. Алексеев С. С. Общая теория государства и права. М.: Норма, 2008. 317 с.
14. Robea M. Unele referințe teoretice și normative privind ordinea juridică. În: Studii juridice universitare, nr. 3-4, 2016, p. 154-161.
15. Baltag D. Teoria generală a dreptului. Chișinău: Tipografia Centrală, 2010. 520 p.
16. Гойман-Червонюк В. И. Очерк теории государства и права. М.: Рос. пед. агентство, 1996. 326 с.
17. Mihai Gh., Motică R. Fundamentele dreptului. Teoria și filosofia dreptului. București: All, 1997. 256 p.
18. Danileț C. Globalizarea și Justiția. 2007. <https://crisidanilet.wordpress.com/2007/11/12/globalizarea-si-justitia/> (vizitat 20.12.2017)
19. Kelsen H. Doctrina pură a dreptului. (tr. de Constantin) București: Humanitas, 2000. 420p.
20. Proiectul Twinning pentru armonizarea legislației R. Moldova cu cea a Uniunii Europene va fi lansat în Parlament. http://www.realitatea.md/proiectul-twinning-pentru-armonizarea-legislatiei-r--moldova-cu-cea-a-uniunii-europene-va-fi-lansat-in-parlament_65524.html (vizitat 09.10.2016)

LISTA LUCRĂRILOR PUBLICATE LA TEMA TEZEI

I. Lucrări științifice

1. Articole în reviste din registrul național al revistelor de profil.

1. Robea M. **Unele considerente referitoare la particularitățile ordinii de drept la nivelul Uniunii Europene.** În: *Legea și viața*, nr. 12, 2015, p. 35-40. 0,5 c.a.
2. Robea M., **Coraportul dintre noțiunile de ordine publică, ordine de drept, ordine juridică.** În *Studii juridice universitare*, nr. 1-2, 2015, p. 146-154. 0,8 c.a.
3. Robea M. **Unele referințe teoretice și normative privind ordinea juridică.** În: *Studii juridice universitare*, nr. 3-4, 2016, p. 154-161. 0,5 c.a.
4. Baltag D., Robea M. **Relevanța teoretică și socială a fenomenului de ordine juridică.** În: *Legea și viața*, nr. 2, 2018, p. 12-17. 0.4 c.a.
5. Robea M. **Ordinea judiciară și responsabilitatea juridică – premisă a ordinii de drept.** În: *Legea și viața*, nr. 4, 2018, p. 4-8. 0.4 c.a.

II. Materiale (teze) la forurile științifice internaționale

6. Robea M. *Unele reflecții privind conceptul de ordinea juridică și raportul lui cu cel de ordine socială.* În: *Materialele conferinței internaționale științifico-practice: "Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul de eurointegrare"*, Chișinău, 2016. p. 18-22. 0,3 c.a.
7. Robea M. *Some reflections on the concept of legal order and his relation to the social order.* În: *The internationces conferințe European Unions History, culture and citizendhip*", Pitești, România, 2017. p. 754-761. 0,4 c.a.
8. Robea M. *Unele aspecte privind ordinea juridică.* În: *Materialele conferinței internaționale științifico-practice: "Jurisprudența componentă fundamentală a proceselor internaționale și a comportamentului legal contemporan"*. Chișinău, 2017. p. 18-23. 0,3 c.a.

ADNOTARE

Robea Mariana "Ordinea juridică - dimensiune socială a dreptului", teza de doctor în drept; specialitatea: 551.01 - Teoria generală a dreptului, Chișinău, 2018

Structura tezei: Introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, 164 pagini text de bază, bibliografie din 213 titluri.

Rezultatele obținute au fost publicate în 7 lucrări științifice. Volumul total de publicații este de circa 3,7 c.a.

Cuvinte cheie: ordine juridică, sistem juridic, ordine de drept, ordine publică, ordine socială, ordine morală, ordine judiciară.

Domeniul de studiu: Teoria generală a dreptului

Scopul și obiectivele tezei îl constituie studierea multilaterală și complexă a categoriei ordine juridică, sintetizarea posibilităților de dimensionare socială a dreptului prin intermediul ordinii juridice și în baza acesteia identificarea și definirea ordinii juridice. De asemenea evidențierea coraportului ordinii juridice cu alte categorii de ordine, toate cu impact social relevant. Obiectivele avute în vedere sunt: analiza conceptului de ordine juridică în relațiile sociale, inclusiv în doctrina juridică; identificarea mecanismelor normative prin intermediul cărora ordinea juridică exercită un impact social asupra dreptului; determinarea semnificației și încărcăturii juridice a categoriei de ordine juridică; definirea ordinii juridice ca categorie juridică și strat normativ ce legitimează ordinea de drept, ordinea publică; delimitarea ordinii juridice de ordinea de drept, ordinea statală, ordinea juridică europeană, ordinea internațională, ordinea judiciară.

Noutatea și originalitatea științifică este determinată de scopul și obiectivele tezei. Prin tematica abordată și maniera de analiză, lucrarea constituie un mediu juridic din România și Republica Moldova o lucrare cu un pronunțat caracter de noutate. Acestea fiind menționate, considerăm că studiul este unul de originalitate pentru domeniul Teoriei generale a dreptului.

Problema științifică soluționată constă în fundamentarea științifică și atribuirea de calificativ social ordinii juridice, fapt ce accentuează dimensiunea socială a dreptului, având ca efect clarificarea categoriei de ordine juridică în societate, stabilind impactul pe care îl exercită ordinea juridică în comun cu ordinea de drept/publică, ordinea statală, ordinea juridică a Uniunii Europene, ordinea juridică internațională, ordinea judiciară.

Semnificația teoretică a tezei rezidă în definirea conceptelor de ordine juridică, ordine de drept, ordine judiciară, abordarea teoretică a corelației dintre ordinea juridică și ordinea socială, ordinea juridică și ordinea judiciară, statală a Uniunii Europene și internațională.

Valoarea aplicativă: ideile științifice și concluziile pot fi utilizate în plan doctrinar-teoretic ca material inițial pentru o abordare mai profundă a categoriilor de ordine juridică, ordine socială, ordine de drept; în procesul didactic universitar la predarea Teoriei generale a dreptului, Drept constituțional, Dreptul Uniunii Europene, precum și la elaborarea unui curs special "Ordinea juridică și impactul ei social"; în plan normativ-legislativ la realizarea procesului de legiferare ce vizează elaborarea și modificarea unor acte normative.

Implementarea rezultatelor științifice. Concluziile tezei, elementele de noutate sunt realizate în procesul de studii la predarea cursului Teoria generală a dreptului în cadrul ULIM, de asemenea ca idei conceptuale la elaborarea proiectului de lege privind actele normative, fiind expuse și în comunicările la conferințele internaționale și naționale și în articolele științifice publicate.

АННОТАЦИЯ

Робеа Мариана "Правопорядок как социальное измерение права". Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук, специальность: 551.01 - Общая теория права, Кишинэу, 2018

Структура диссертации: работа состоит из введения, четыре разделов, выводов и рекомендации, литературы 213 источников, 164 страниц основного текста. Результаты изложены в 7 научных статьях, общий объем публикаций по теме составляет около 3,7 а.л.

Ключевые слова: правовая система, правовая организация, правопорядок, социальный порядок, моральный порядок, судебный порядок.

Область исследования: Общая теория права.

Цель и задачи работы, заключаются в проведении комплексных научных исследований категории правовая система, путем определения сущности и его составляющих для рекомендаций по улучшению социальной, правовой и нормативной основы. Достижение поставленной цели представляется возможным в ходе решения следующих задач: анализ категории правовая система в социальных науках и правовой доктрине, идентификация нормативных механизмов через которых правовая система влияет на позитивное право; уточнение сущности правовой системы, выявление непосредственных и опосредованных связей между ее элементами; определение правовой системы как правовой категории которая легитимирует правопорядок, определения отличий правовой системы от системы права, от социальной системы, правопорядка, общественного порядка, судебного порядка, международного и европейского порядка; теоретическая формулировка выводов и рекомендаций, направленных на оценку категории правовая система в теории и практике права.

Научная новизна и оригинальность определены целями и задачами диссертации, производными от подхода к данной проблеме, от фактического характера объекта исследования, от полученных новаторских результатов, раскрытия содержательных сторон компонентов правовой системы, оригинальностью в исследовании данной проблемы в Общей теории права.

Решенная научная проблема состоит в научном обосновании категории правопорядок с точки зрения Общей теории права, как социальное измерение позитивного права, имеющая эффект уяснения данной категории и влияния на другие взаимосвязанные категории как социальный порядок, правопорядок, общественный порядок, судебный порядок и т.п.

Теоретическое значение заключается в определении категорий правовая система, правопорядок, общественный порядок, международный порядок, судебный порядок, в теоретическом обосновании соотношений между этими категориями.

Прикладное значение работы состоит в том, что научные идеи и выводы, содержащиеся в диссертации могут быть использованы в качестве исходного материала для более глубокого подхода к явлениям правовой организации общества, в изучении Общей теории права, Конституционного права, а также в разработке специального курса "Правовая организация общества как социальное измерение права".

Внедрение научных результатов: результаты исследования, теоретические выводы, практические рекомендации могут быть использованы при разработке нормативных актов по систематизации законодательства, а также в учебном процессе Международного Независимого Университета Молдовы в преподавание курса "Общая теория права".

ANNOTATION

Robea Mariana "Legal order social dimension of the right" thesis in law; specialty: 551.01 - General Theory of Law, Chisinau, 2018

Thesis structure: Introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, 164 pages of main text, bibliography of 213 titles.

The results were published in 7 scientific papers. Total content is about 3,7 a.s.

Keywords: legal order, legal system, rule of law, public order, social order, moral order, legal order.

Field of study: General Theory of law

Aims and objectives of this thesis is to study the multilateral and complex category of the legal order, synthesizing the opportunities of social sizing of the right through the legal system and on its basis to identify and define the legal system. Also highlighting the correlation of the legal order with other categories of legal system, lists all with relevant social impact. The objectives considered are: analysis of the legal order concept in social relations, including legal doctrine; the identification of the normative mechanisms through which legal order exercise a social impact on the right; determining the meaning and the legal load of legal order category; defining the legal system as legal category and normative layer which legitimizes the legal order public; the delimitation of the legal system from the rule of law, state order, the European legal order, the international order, legal order.

The Scientific novelty and originality is determined by the purpose and the objectives of the thesis. Through the topic and the manner of analysis, the paper constitutes a legal environment from Romania and Moldavia a work with a strong novelty. That said, we believe that the study is original to the General Theory of law.

The Scientific problem solved is the scientific substantiation and the assignment of social grade to the legal system, which emphasizes the social dimension of the law, resulting the clarification of the legal order category in society, establishing the impact that exercises the legal order together with the rule of law, law public, state order, EU law, international law, legal order.

The Theoretical meaning of thesis resides in the definition of legal order concepts, rule of law, judicial order, the theoretical approach of the correlation between law and social order, law and order judicial, state of the European Union and international.

Practical value: the scientific ideas and conclusions can be used in doctrinal-theoretical level starting as initial material for a deeper approach of the legal system categories, social order, rule of law. In the university teaching process in the General theory of law, Constitutional law, European Union law, and the development of a special course "Legal order and its social impact"; in normative-legal plan to achieve the development and modification of certain legislative measures.

The Implementation of scientific results. The thesis conclusions, the innovations are made in the studies teaching the course General Theory of Law at ULIM, as well as conceptual ideas to the setting up of the bill regarding the legislative measures, being exposed as well in the communications at international and national conferences and scientific articles published.

ROBEA MARIANA

ORDINEA JURIDICĂ DIMENSIUNE SOCIALĂ A DREPTULUI

SPECIALITATEA 551.01 – TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 21.05.18	Formatul hîrtiei A4
Hârtie ofset. Tipar digital	Tirajul 50 ex.
Coli de tipar: 2.3	Comanda nr. 29

Tipografia „PRINT-CARO”,
str. Astronom Nicolae Donici 14, mun. Chişinău, MD – 2049
tel. 85-33-86